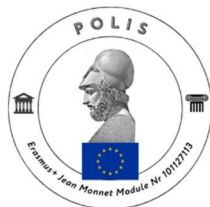

Дмитро Шевчук
Віталій Лебедюк

КУРС
«ВСТУП ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ:
ДЖЕРЕЛА, ПРИНЦИПИ, ЦІННОСТІ»

Дидактичні матеріали

Національний університет «Острозька академія»

Jean Monnet Module Erasmus+
**“Studies of Principles and Values of European Politics from Pericles to
Modern Times”**

№ 101127113 — POLIS— ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Дмитро Шевчук,
Віталій Лебедюк

Курс

**«Вступ до європейської політики:
джерела, принципи, цінності»**

2023-2024 навчальний рік

Дидактичні матеріали

Острог 2024

Шевчук Д., Лебедюк В. Курс «Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності». 2023-2024 навчальний рік. Дидактичні матеріали. Острог, 2024. 52 с.

**Funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only

and do not necessarily reflect those of the European Union or the granting authority (European Education and Culture Executive Agency (EACEA)). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи грантодавця (Європейське виконавче агентство з питань освіти та культури (EACEA)). Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Зміст

КУРС: Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності	4
Основні теми курсу	5
КОНСПЕКТ ТЕМАТИКИ КУРСУ	6
Тема 1. Агора – місце народження європейської політики	7
Тема 2. Платон: європейська мрія про ідеальне суспільство	11
Тема 3. Арістотель: принципи політики	13
Тема 4. Res Publica як політичний порядок для європейських суспільств	16
Тема 5. Поява Левіафана: як Європа створювала сучасну державу	19
Тема 6. Сучасні ідеології в Європі	22
Тема 7. До вічного миру: що Кант навчає про майбутнє Європи?	25
Тема 8. Розбудова європейської спільноти: коротка історія ЄС	28
Тема 9. Ціннісні основи європейських суспільств	32
Тема 10. Громадянське суспільство в Європі: формування активного громадянства	35
Тема 11. Європейські партії.	39
Тема 12. Принципи співробітництва Україна-ЄС	44
ПРО ПРОЄКТ	48
ПРО НАПРЯМ ЖАН МОНЕ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЄС ЕРАЗМУС+	50

КУРС: Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності.

Викладачі: Дмитро Шевчук, Віталій Лебедюк.

Курс присвячений представленню основних принципів європейської політики від початку до сучасності. Під час вивчення курсу увага студентів буде зосереджена на питанні формування європейської системи цінностей, яка лягла в основу політики, основних понять, що визначають сутність розуміння політики в Європі. Курс матиме міждисциплінарний характер і враховуватиме підходи, які існують у політичній філософії, політології, теорії міжнародних відносин, праві та соціальній теорії.

Основні теми курсу:

1. Агора – місце народження європейської політики.
2. Платон: європейська мрія про ідеальне суспільство.
3. Арістотель: принципи політики.
4. Res Publica як політичний порядок для європейських суспільств.
5. Поява Левіафана: як Європа створювала сучасну державу.
6. Сучасні ідеології в Європі.
7. До вічного миру: що Кант навчає про майбутнє Європи?
8. Розбудова європейської спільноти: коротка історія ЄС.
9. Ціннісні основи європейських суспільств.
10. Громадянське суспільство в Європі: формування активного громадянства.
11. Європейські партії
12. Принципи співробітництва Україна-ЄС.

КОНСПЕКТ ТЕМАТИКИ КУРСУ

Тема 1. Агора – місце народження європейської політики.

Кожен грецький поліс мав власні традиції у розбудові держави. Проте спільним для всіх було те, що громадянами держави могли бути лише власники земельних наділів. Володіння землею наділяло греків правами, але й накладало певні обов'язки.

До обов'язків громадян належало боронити землю. Тож захист держави і служба у війську стали усвідомленим вибором еллінів у всіх грецьких полісах. Потреба захищати землю вплинула на організацію війська: на заміну народному ополченню прийшла фаланга – вишикувані в згуртовані лави важкоозброєні землевласники.

Усі грецькі поліси важко перерахувати. Крім Еллади, поліси існували в грецьких колоніях на узбережжях Чорного та Середземного морів. Найбільше їх було в Італії та на острові Сицилія, тому елліни називали цей район Велика Греція. Там державним осередком було оточене стінами місто – з торговельним майданом – агорою, храмом на честь бога – покровителя міста, різноманітними будинками тощо. Навколо міста селилися землероби та пастухи. Уся придатна для землеробства земля, угіддя й природні багатства вважалися власністю громади і називалися хорою. Тому до колоній застосовують термін «місто-держава».

Розподіл влади: Грецький поліс був одним з перших прикладів демократичної системи управління, де влада була розподілена між громадянами через голосування і участь у прийнятті рішень. Сучасні демократичні держави також мають подібну систему розподілу влади між громадянами.

Громадянські права: Грецькі поліси визнавали права та свободи своїх громадян, такі як свобода слова, свобода думки, та право на участь у прийнятті рішень. Сучасні демократичні держави також гарантують подібні громадянські права своїм громадянам.

Судова система: У грецькому полісі була розвинена судова система, де справи розглядалися та вирішувалися суддями. Ця ідея справедливості та розгляду справ суддями знайшла відображення в сучасних судових системах демократичних держав.

Торгівля та економіка: Грецькі поліси були центрами торгівлі та розвитку економіки. У них виникли ринки, ярмарки, та спеціалізовані гілки економіки. Сучасні демократичні держави також мають розвинену економіку та займаються міжнародною торгівлею.

Культура та освіта: Грецькі поліси були центрами культури та освіти. Тут зародилися філософія, література, театр та спорт. Культурні та освітні інституції в давньогрецьких полісах надали основу для розвитку культури та освіти у сучасних демократичних державах.

Спорт та олімпійський дух: Грецькі поліси вперше організували олімпійські ігри, які стали символом спорту та здорового способу життя.

Античний поліс – це громадсько-політична одиниця давньогрецької цивілізації, що розвинулася в VII-VI століттях до н.е. Поліси були самостійними містами-державами, які складалися з міста, його околиць та сільських територій, де проживали мешканці полісу. Кожний поліс мав власну форму правління (монархія, аристократія, демократія), законодавство, військову силу, релігійні та культурні традиції. Поліси відігравали ключову роль у формуванні демократії, філософії, мистецтва та інших аспектів давньогрецької культури і вплинули на розвиток західної цивілізації в цілому.

У давньогрецьких містах Агора – це відкритий простір, що служив місцем зустрічей для різноманітних активностей громадян. Ця назва, вперше згадане у творах Гомера, відображає як саму спільноту людей, так і фізичне оточення. Класичні греки V століття до н.е. застосовували цей термін до того, що вони вважали типовою рисою свого життя: їхньої щоденної релігійної, політичної, судової, соціальної та комерційної активності. Агора розташовувалася або в середині міста, або поруч з гаванню, оточена громадськими будівлями та храмами. Портики, іноді з магазинами, часто огорожували простір, а скульптури, алтарі, дерева та фонтани прикрашали його. Загальна тенденція на той час полягала у відокремленні агори від решти міста. Початкові стадії еволюції агори були виявлені на Сході, а більш довершені форми — на Мінійському Криті та в Мікенській Греції. Агора Афін є найвідомішою, хоча термін використовувався і в інших міст-державках для їхніх громадських просторів, де обговорювалися події дня. Це місце часто згадується як колиска демократії, оскільки саме тут політичні дискусії і сперечання породили цей концепт. Агора була важливою, оскільки саме тут збиралася спільнота міста, щоб обговорювати політику, релігію, філософію та правові питання. Агора виконувала ту саму функцію у давніх Афінах, що і міський майдан та міська ратуша в пізніших суспільствах.

Афінська агора місце де свої ідеї виголошували філософи античності, наприклад, Діоген Синопський (бл. 404-323 до н.е.), який фактично жив там, Кратес Фіванський (бл. 360-280 до н.е.) та його дружина Гіппархія з Маронеї (бл. 350-280 до н.е.). Свого часу святий Павло (бл. 5 - бл. 64

н.е.) проповідував там. Згідно з біблійною Книгою Діян 17:16-33, Павло зустрівся з стоїками та епікурейцями на афінській агорі і проповідував їм звістку про Ісуса Христа.

Агора продовжувала бути важливим місцем торгівлі, громадської дискусії та соціального життя протягом ранньоримського періоду, але була зруйнована в 267 році н.е. германськими племенами. У 7-му столітті н.е. деякі будівлі, такі як храм Гефеста, були перетворені на церкви і так збереглися. Місце було офіційно визнане як історична спадщина в 19-му столітті, а реставрація частин його почалася в 20-му, зокрема реконструкція Стої Аттала, яка сьогодні є музеєм. У сучасний час територія навколо давньої агори Афін продовжує служити місцем для громадської дискусії, торгівлі та протестів так само, як і в минулому, а також робляться зусилля для збереження її як важливого історичного об'єкту.

З 443 до 429 рр. до н.е. Перікл очолює Афінську державу. Він проявив себе як видатний дипломат, полководець і реформатор. Завдяки йому були введені грошові виплати для громадян за: участь в судах в якості присяжних, службу в армії, службу на флоті, відвідування театру під час державних свят.

Це дозволяло будь-якому громадянину Афін, незалежно від матеріального становища, користуватися всіма політичними правами і займати вищі магістратури. Кожен міг виступити зі своєю пропозицією або законодавчою ініціативою на народних зборах, де вирішувалися всі питання. Тому Афіни за час його правління досягли небаченого розквіту, як економічного, так і культурного. Крім того, політик багато зробив для зміцнення Афінського морського союзу.

Завдяки йому афіняни встановили контроль над важливими торговими шляхами. Союзні поліси виявилися в повному підпорядкуванні – Афіни встановили адміністративний, фінансовий і військовий контроль. На найкращих землях союзників вводилися колонії афінських громадян – клерухії. Перікл також дбав про підтримання боєздатності свого флоту, який забезпечував полісу економічні та військово-стратегічні інтереси Афін в басейні Чорного і Егейського і морів.

В часи Перікла відбувалися процеси демократизації:

Участь громадян: Афінська демократія надавала можливість вільним громадянам брати участь у прийнятті рішень та управлінні полісом. Це забезпечувало більшу легітимність та представництво влади.

Рівність перед законом: У рамках афінської демократії, усі громадяни мали однакові права перед законом. Це сприяло зменшенню соціальних нерівностей та забезпечувало більшу справедливість.

Судова система: Афінська демократія надавала можливість громадянам вирішувати спори та звертатися до суду для захисту своїх прав. Це забезпечувало правову державу та захист прав громадян.

Участь у прийнятті рішень: Вільні громадяни мали можливість брати участь у формуванні законів та прийнятті важливих рішень, що стосуються полісу. Це сприяло більшій участі громадян у політичному процесі.

Тема 2. Платон: європейська мрія про ідеальне суспільство.

Платон (427 – 348 до н.е.) був давньогрецьким філософом Класичного періоду, якого вважають фундатором західної філософії та новатором писемного діалогу і діалектичних форм. Він поставив проблеми, що стали основними для всіх головних галузей як теоретичної, так і практичної філософії, і був засновником Академії Платона, філософської школи в Афінах, де Платон викладав доктрини, які пізніше стали відомі як платонізм.

Розмірковування Платона про політику представлені в діалогах «Держава», «Політик», «Закони».

Центральна тема діалогу «Держава» – справедливість, обґрунтована за допомогою кількох платонівських теорій, включаючи алегоричний міф про печеру, доктрину ідей, діалектику, теорію душі та проект ідеального міста. «Держава» відноситься до того, що називається *φιλοσοφία περὶ τῆ ἀνθρώπινα* («філософія людських речей»), яка представлена як органічна, енциклопедична та циклічна робота, з акцентом на взаємозв'язок між загальним та конкретним.

В діалозі «Держава» Платон представляє концепцію ідеального полісу. Короткий опис «Держави» Платона можна визначити трьома словами: справедливість, доброчесність і щастя. Текст Платона структурований так, що спочатку Сократ запитує, що таке справедливість, а потім пояснює, що, поки людина не знає цього, вона не може зрозуміти, чи є справедливість доброчесною і приносить щастя. Платон також детально описує створення справедливого міста

Ідеальний поліс – це той, якого немає на землі. Він парадигма, яка існує в світі єйдосів. Ідеальний поліс – це реалізація ідеї блага; він гармонічний, оскільки вбудовується у світову систему (порядок душі людини = порядку полісу = порядку всесвіту – так формується світова гармонія).

В «ідеальній» державі має бути щонайменше чотири чесноти:

- мудрість,
- мужність,
- розважливність,
- справедливість.

Мудрістю не можуть володіти всі жителі держави, але правителі-філософи, обрані люди, безумовно, мудрі і приймають мудрі рішення. Мужністю володіє більша кількість людей, це не тільки правителі-філософи, але і воїни-правоохоронці. Якщо перші дві чесноти були

характерні тільки для певних класів людей, то розважливість повинна бути властива всім жителям, вона «подібна до якоїсь гармонії». Під четвертою чеснотою – справедливістю – філософ розуміє розподіл людей на розряди, касты. Отже, поділ людей на класи має для Платона величезне значення, визначає існування “ідеального” держави (адже воно не може бути несправедливим), і тоді не дивно, що порушення кастового ладу вважається найтяжчим злочином.

Ідеальна держава трактується Платоном як реалізація ідей і максимально можливе втілення світу ідей в земному суспільно-політичному житті.

На чолі ідеальної держави стоять філософи.

- філософи здатні досягти те, що тотожне саме собі;
- філософи виявляють тяжіння до знання, яке відкриває їм вічне суще
- важливою здатністю філософської натури є здатність досягти ейдоси
- філософи здатні бачити благо і вести до блага.

Філософи мають виховати перше покоління. В основі полісу лежить виховання, яке ґрунтується на особливій увазі до індивідуальних властивостей людей.

Ідеальний поліс є недосяжним. Найближча до нього форма – **монархія**. Має бути монарх, який править заради досягнення блага.

Друга форма – **аристократія**. Тут правлять ті, в кого є частинка золота.

Тімократія – правління воїнів. Це поліс орієнтований на війну. Стражі самі не можуть створити ідеальний поліс.

Олігархія – влада багатіїв. Орієнтовані на власну наживу, а не на спільне благо. Передбачає злиденність усіх інших. Породжує в кінці війну бідних проти багатих.

Демократія – гірша форма, влада. Більшість не здатна бачити благо, нею керують темні сили, інстинкти.

Врешті – найгірша форма – **тиранія**. Править людина – тиран, яка немає нічого спільного з благом.

Значення політичної філософії Платона:

- відкрив для людини політичний світ (світ полісу). Зробив його предметом філософського осмислення. Філософ займається не лише гармонією космосу і природи, але й гармонією світу соціальних відносин і інститутів;
- чітко виділив сферу політичного з нерозрізненості філософського-космогонічних вчень;
- заклав концептуальні рамки, що визначили розвиток політичної теорії.

Тема 3. Арістотель: принципи політики.

Арістотель (384 – 322 до н.е.) – стародавній грецький філософ і вчений, одна з найбільш значущих інтелектуальних постатей класичної давнини і західної історії загалом.

Розуміння політики Арістотель презентує передусім у своїх творах «Політика» та «Нікомахова етика». В кінці «Нікомахової етики», Арістотель зазначає, що дослідження етики неодмінно призводить до обговорення політики. Ці два твори «Політика» і «Нікомахова етика» часто розглядаються як частини більшого трактату — або можливо, пов'язаних лекцій — що стосується «філософії людських справ». У ієрархічній системі філософії Арістотеля політика, вивчення спільнот, вважається вищим пріоритетом, ніж етика, яка стосується індивідів.

Назва «**Політика**» буквально означає «речі, що стосуються поліс (полісу)». Як пояснює Арістотель, він розуміє це як вивчення того, як люди повинні найкраще жити разом у спільнотах — поліс в його розумінні був бачений ним як найкраща та найбільш природна спільнота для людей.

Поліс – це спілкування вільних людей. Закон відкривається в процесі спостереження за природою, а загальне відкривається в процесі вивчення одиничного. Логос покидає захмарні висоти (Платон) і опускається на землю. Розум внутрішньо характерний самим речам і перетворюється на досвід.

Наука про державу представляє архітекτονіку науки про людину. **Політика** – це перша наука про людину, оскільки Благо полісу є вищим по відношенню до індивідуального блага.

Виховання людини як громадянина може забезпечити лише поліс. Суспільство перетворює людину на досконалу істоту. Поліс має природний характер, він є природною умовою реалізації людини.

Людина – «зоон політikon» (Біос політiкос). Політичне життя, політична тварина.

За Арістотелем існують різні рівні спілкування: біологічний – сім'я; спілкування заради безпеки – селище; політичне спілкування про благо – поліс.

Поліс передує людині. Сутнісно поліс – ціле, а людина – частка. Первинним є колектив, а не особистість. Поліс належить до сфери раціонального. Він передбачає політичний порядок, який узгоджується з Логосом і є обов'язковим для всіх.

Арістотель переконаний у тісному зв'язку політичного ідеалу із моральним ідеалом. Природа людини, що реалізується в полісі, є моральною природою.

Етико-політичні основи держави (згідно концепції Арістотеля):

1) **Справедливість.** Є найвищою чеснотою, яку виховують в суспільстві (Арістотель – чеснот можна навчати). Це найвища чеснота, бо людина створює благо по відношенню до Іншого (людини, суспільства, держави). (проста калькуляція) – ти твориш справедливість по відношенню до іншого, інші – по відношенню до тебе. Справедливість двох видів: урівнююча (майнові відносини, купівля-продаж, судові справи – усі перед законом рівні); дистрибутивна (пропорційна) – благо розподіляється пропорційно вкладу кожної людини.

2) **Царство закону.** Закон – це моральні основи політичної спільноти. Він виражає вічні моральні імперативи. Закон є вираження розуму. Царство закону ототожнюється із царством розуму, моралі і природи.

3) **Громадянство.** Громадянин визначається в загальному виконанні державних і судових функцій.

Класифікація форм держави в «Політиці» проводиться за двома критеріями: по числу правлячих осіб і здійснюваною в державі мети.

Залежно від числа тих, що володарюють Арістотель виділяє правління одного, небагатьох і більшості. За другим критерієм виділяються правильні держави, де верховна влада переслідує мету загального блага громадян, і неправильні, де правителі керуються інтересами особистої вигоди. Накладення цих класифікацій один на одного дає шість видів державного устрою.

Правильні форми правління:

монархія – влада одного, що має метою благо усіх;

аристократія – влада небагатьох, але більше ніж одного;

політія (республіка) – влада більшості заради спільної користі.

Неправильні форми правління:

тиранія – монархія, яка орієнтована на вигоду правителя

олігархія – орієнтована на вигоду багатих громадян

демократія – орієнтована вигоди бідних (сучасність – популістична демократія).

Значення політичної філософії Арістотеля:

- формулює загальну ідею політичної культури і громадянства, яка заснована на ідеях моральності і гуманізму;

- вводить в політичну теорію такі категорії як відповідальність, обов'язок;
- ідея участі кожного громадянина в житті суспільства;
- сформулював ідею права;
- постулює гармонію і рівновагу як основні принципи правильного державного устрою;
- піддавав критиці платонівський абсолютизм;
- політичний оптимізм – політична спільнота творить для покращення життя людей, має спонукати людей до моральної і духовної досконалості.

Тема 4. Res Publica як політичний порядок для європейських суспільств.

«Res publica est res populi» - «Республіка є справою народу». Цей вислів Цицерона став уже формулою, яка пояснює, як твориться фундамент res publica. Однак вона вимагає додаткових пояснень, а творення Res publica як політичного устрою вимагає впевнених кроків.

Передусім задамося питанням: що таке res publica? До речі, назву діалогу Цицерона, з якого взято вислів, наведеним нами на початку, не зовсім правильно перекладають «Про Державу», адже його назва латинською мовою - «De Re Publica», себто «Про Республіку». Більше того, термін «державна» - stato починає набувати політичного значення в Європі в епоху Нового часу (приблизно в XV-XVII ст.). А для політичної культури і політичного мислення Стародавнього Риму він, м'яко кажучи, чужий. Республіка і держава ніби-то одне і те ж саме, але тут є деякі суттєві деталі. А, як відомо, «диявол ховається у деталях» і тому їх слід брати до уваги. Зокрема, аналіз поняття res publica, який виявляє різні його смислові відтінки, проводять класичні філологи, наприклад відомі німецькі дослідники – Рудольф Штарк, Ганс Дрекслер, Вернер Шюрбаум. Отож, виходячи з їхніх досліджень, наведемо декілька важливих характеристик res publica. По-перше, це слово буквально перекладається як «публічна річ». Однак ми дещо поспішили, перекладаючи res як річ. Рудольф Штарк зауважує, що в більшості випадків res publica слід ототожнювати із грецьким словом прагма (справа, діяння), аніж із chrema (річ, предмет побуту). Саме тому ми говоримо про «справу народу». Слід при цьому ще задуматися, що таке «народ» – populus. Це нам пояснює продовження вислову Цицерона, з якого ми почали: populus – coetus multitudinis iuris consensu et utilitatis communione sociatus (народ – зібрання множинності людей, які поєднані згодою щодо права і спільністю користі). Отож, маємо справу із певною загальнонародною (зараз би сказали радше національною, але для стародавніх римлян поняття «нація» у сучасному значенні ще більш незрозуміле, аніж «державна») справою, яка включає в себе інтереси усієї спільноти громадян. Res publica, таким чином, постає не втілення абстрактної влади, яка втручається в життя громадян і змушує їх діяти певним чином, але втіленням спільноти громадян, їхнього спів-існування в політичному світі. Крім того, «публічна справа» протиставляється «приватній справі», слідуванню своїм партикулярним (часто - меркантильним) інтересам. Потрібно об'єднуватися із іншими

громадянами нашого polis'у (слово, яке, до речі, часто співвідносять із римським *res publica*) задля взаємопідтримки, захисту спільного блага, творення майбутнього.

Ідея *Res publica* є центром політичної філософії республіканізму. Коли чуємо слово «республіканізм», найчастіше, мабуть, виникає асоціація із Республіканською партією в США. Однак, як це не парадоксально, республіканізм має доволі опосередковане відношення до американських республіканців. Я хочу звернутися до традиції політичної філософії, яка сягає античності (давньоримської традиції), проходить через праці Мак'явеллі (передовсім його «Роздуми про третю декаду Тита Лівія») і низки новочасних політичних філософів (зокрема, англійських неоримських теоретиків свободи – Джона Мільтона, Джорджа Бітера, Френсіса Осборна, Джеймса Гаррінгтона та ін.) і досягає сучасності, а саме Кембриджської школи інтелектуальної історії (Джон Покок, Квентін Скіннер) та сучасних політичних філософів Філіпа Петтіта («Республіканізм: теорія свободи і державного правління») та Ізольт Гоноган («Громадянський республіканізм»), які узагальнюють розвиток республіканської традиції, прагнуть показати придатність цього устрою для сучасних держав та популяризують ідею *Res publica*. Слід відзначити, що ця традиція не є абстрактною чи надто ідеалістичною, як може видатися на перший погляд. Адже є приклади цілком реальних політичних проєктів, які намагалися реалізовувати ідеї республіканства в політиці сучасних держав. Зокрема, Хосе Луїс Родрігес Сапатеро, прем'єр-міністр Іспанії (2004-2011 рр.), оголосив республіканізм філософією свого уряду. Детальніше про це можемо дізнатися із книги, написаної Філіпом Петтітом і Хосе Луїсом Марті «Політична філософія в публічному житті: громадянський республіканізм в Іспанії Сапатеро».

Республіканізм прагне створити політичну філософію, яка буде фундаментом для реалізації політики, яка забезпечує людині свободу і гідність. Він одночасно пропонує і нормативні ідеї, які надають підтримку і легітимують дії політиків, і в той же час прагне враховувати інтереси зацікавлених сторін, пропонуючи діалог із різними групами, які борються за справедливість та свободу в суспільстві. Для прикладу, Філіп Петтіт наголошує на необхідності розмови між різними політичними філософіями, а тому він прагне запропонувати мову політичної філософії, яка була б зрозуміла усім: «...Чим би ще політичний філософ не займався, - пише Петтіт на початку своєї найвідомішої праці «Республіканізм...», - одним із головних його завдань буде дослідження мов політичної дискусії та легітимації, критика різноманітних передумов, з яких виходять ці мови,

вивчення того, наскільки ці мови сумісні одне з одним і з мовами інших епох і країн, а також пошук нових і більш широких понять для ведення політичних дискусій». Цим самим республіканізм нас вчить тому, що попри різне трактування тих чи інших понять (наприклад, можна згадати величезну дискусію про справедливість в кінці XX століття, що була започаткована Джоном Ролзом і його працею «Теорія справедливості»), треба шукати передусім підстави для порозуміння і дискусії, що базується на діалозі, а не монологічному перекрикуванні іншого. А якщо ми зациклюємося на політичному мисленні, яке зосереджене лише на відкиданні альтернативних голосів і прагне покласти край іншим політичним філософіям, то нас очікує лише розчарування і потрапляння у пастку скепсису.

Тема 5. Поява Левіафана: як Європа створювала сучасну державу.

Томас Гоббс (5 квітня 1588 – 4 грудня 1679) — англійський філософ. Гоббс найбільше відомий своєю книгою «Левіафан» 1651 року, в якій він викладає основні формулювання теорії суспільного договору. Він вважається одним із засновників сучасної політичної філософії.

Політичний трактат «Левіафан» - це одна із найважливіших книг, написаних англійською мовою. Книга була видана в 1651 році англійською мовою, а через 16 років вона побачила світ також латинською мовою в Нідерландах. Подібно до «Державця» Мак'явеллі стала європейським бестселером після внесення до списку заборонених книг. З'явився «Левіафан» у доволі непростий час в Європі та Англії, що, безперечно, відобразилося на політичному мисленні Гоббса. Ось лише декілька подій того часу: 1648 року завершилася Тридцятилітня війна, наслідком якої стало утвердження так званої Вестфальської системи в Європі, що, зокрема, мала в своїй основі принцип «Чия влада, того й віра»; 1649 року апогей революції в Англії, страта короля Карла I, скасування парламентом англійської монархії; 1653 рік встановлення протекторату Олівера Кромвеля.

Складається Гоббсів «Левіафан» з чотирьох частин. Умовно можна поділити його так: 1-2 частини книги («Про людину», «Про державу») презентують політичну філософію; 3-4 частини («Про християнську державу», «Про царство темряви») містять теологічні ідеї. Доволі часто теологією Гоббса нехтують, зосереджуючись лише на його політичних ідеях. Але це не зовсім правильно і справедливо. Адже політична філософія і теологія Гоббса органічно між собою поєднані і можна навіть казати, що вони є «ключами» для розуміння одне одного.

Створення Левіафана виводиться із природи людини. Гоббс намагається зрозуміти, як влаштована людина, що нею керує, і на основі цього сконструювати державу. Він зазначає, що схильністю людського роду є «вічне й невпинне бажання дедалі більшої й більшої влади». Крім того, ми керуємося пристрастями і в самій природі людини є три головні причини для сутичок між собою: суперництво, невпевненість, прагнення слави. Усе це породжує недовіру одну до одного – «якщо двоє бажать одну й ту саму річ, володіти якою вони вдвох не можуть, вони стають ворогами і на шляху до своєї мети (якою передовсім є самозбереження і лише іноді – насолода) намагаються знищити або підкорити один одного». Ця взаємна

недовіра і сприйняття Іншого як ворога спричиняють війну. Саме через це природний стан, у якому людина – це «війна усіх проти всіх» (*bellum omnium contra omnes*). У першому виданні «Левіафана» ми надibuємо на позначення війни слово «warre» (*warre of every one against every one*). Словники повідомляють, що «warre» - це застаріла версія написання слова «war» (війна). Але, мені видається, якщо дистанціюватися від словникових пояснень, то тут є певний смисл: це подвоєне «rr» додає «війні усіх проти всіх» ще більшого радикалізму і тотальності. В стані цієї первісної війни усім керує страх. «Страх» - одне із ключових слів філософії Гоббса (доволі часто на сторінка «Левіафана» натрапляємо на словосполучення «страх смерті»). Можна навіть припустити, що на відміну від стародавніх греків, для яких філософія починалася зі здивування, для Гоббса філософія починається зі страху. Справедливість в первісному стані неможлива в принципі. Рівність і свобода також не відіграють жодної ролі, якщо життя людини постійно загрожене.

Людям доводиться домовлятися, аби мінімізувати шкоду одне одному. Ці домовленості зумовлюють появу закону і моралі. Так заключається договір між людсьми. Вони відмовляються від частини своєї свободи на користь безпеки, підкоряючись Левіафанові, себто Суверенові, який має забезпечити мир. Гоббс про це пише так: «Це є більше, ніж згода чи однастайність. Це реальна єдність, втілена в одній особі за домовленістю, укладеною людсьми між собою так само, як коли б кожна людина сказала іншій: я вповноважую цю особу чи це зібрання людєй і передаю йому право управляти собою за умови, що ти таким же чином передаси йому своє право і схвалиш усі його дії. Якщо це відбулося, то множина людєй, об'єднаних в одній особі, називається державою (латиною - *civitas*). Так народжується той великий Левіафан, або точніше (висловлюючись шанобливіше), той смертний бог, якому ми, перебуваючи під владою безсмертного Бога, завдячуємо своїм миром і захистом».

Суверен – це репрезентація (представництво). Так ми виходимо на дуже важливу ідею модерної політичної філософії. Йдеться про механізм зведення множинності до єдності шляхом передачі повноважень. Гоббсів Левіафан репрезентує підданих, їхню волю. Він пропускає через себе їхні згубні пристрасті та потяги, стає фільтром, який затримує бажання (може навіть ненавмисне) розпочати війну усіх проти всіх. Людєй заключають між собою договір, надаючи Суверенові можливість репрезентувати себе. Цей суспільний договір не є історичним явищем. Іншими словами в історії не було такого моменту, коли усі члени тієї чи іншої спільноти одного разу зібралися довкола вогнища на раду, разом писали договір на якомусь сувої,

потім ставали в чергу і підписували його. Маємо радше тут аісторичний явище задля пояснення виникнення політичної спільноти. При цьому цікаво, що Гоббсова концепція передбачає, що люди уклали договір між собою, але вони не уклали договір із Левіафаном. Тож і виходить, що він містить в собі потенціал «природного стану», який може використовувати для радикальних дій з утримання політичного порядку.

Тема 6. Сучасні ідеології в Європі.

Термін «ідеологія», як відомо, походить з французької думки XVIII століття. Одним із перших його використав тогочасний французький філософ Дестют де Трасі. Ідеологами називали людей, які займалися теорією ідей. Як зауважує П. Рікер, це була певного типу семантична філософія, яка твердила, що філософія взагалі не мусить займатися речами та реальністю, вона має цікавитися лише ідеями. Наука про ідею, яка тоді витворювалася, розумілася як природнича наука, навіть як частина зоології, оскільки стосувалася вивчення розумових здібностей людини.

В сучасній політичній думці поняття ідеології найчастіше пов'язують із марксизмом, який представляє три основні його значення: по-перше, ідеологія розуміється як система переконань, що характерні для певного класу; по-друге, ідеологія як система хибних чи ілюзорних переконань, яка протиставляється науці; по-третє, ідеологія як процес вироблення значень на ідей.

Ідеологія – це сукупність ідей, вірувань та настанов, які свідомо або несвідомо підтримуються, відображають або формують розуміння чи неправильне уявлення про соціальний та політичний світ. Ідеологія служить для рекомендації, виправдання або підтримки колективних дій, спрямованих на збереження або зміну політичних практик та інститутів. Концепт ідеології має два основних сенси. Перший є презирливим, вказуючи на конкретні, історично спотворені (політичні) думки, які підтримують владу. Другий – це твердження про різну сукупність культурних символів та ідей, які люди використовують для сприйняття, розуміння та оцінки соціальних і політичних реальностей загалом.

Можемо виокремити такі найбільш поширені ідеології, що сформувалися і поширювалися в Європі: консерватизм, лібералізм, соціалізм, націоналізм.

Консерватизм – ідеологія, що ґрунтується на гаслах захисту соціального порядку та зміцнення традиційних цінностей, таких як: релігія, нація, держава, сім'я, ієрархія, авторитет. Консерватори прагнуть захищати старий порядок через віру у еволюційний, а не революційний характер культурно-політичних змін. Консерватизм виник на перехресті XVIII і XIX століть як спроба протистояння раціоналістичній думці Просвітництва. Сучасний консерватизм був реакцією на події Французької революції. Едмунд Берк вважається творцем ідеологічних засад цього напрямку. У вищезазначеному розумінні цей термін вперше був використаний у

1820 році прихильником реставрації династії Бурбонів, Франсуа-Рене де Шатобріаном, який видавав журнал “Консерватор”. Консерватизм - це поняття, що стосується однієї з багатьох філософій або політичних доктрин, а також описує політичну опцію, представлену багатьма сучасними партіями (зазвичай пов’язані з правим політичним спрямуванням). Консерватори відкидають ідею, що можливе пізнання законів колективного життя та соціального планування. Вони вважають, що всі реформи повинні мати поступовий характер, рішуче відкидають революції, є противниками проектів перетворень, що ґрунтуються на ідеологічних основах.

Лібералізм – це ідеологія та політичний напрям, за яким свобода є найвищою цінністю. Лібералізм має індивідуалістичний характер і протистоїть колективізму. Інші цінності, які визнаються лібералами, включають демократичні цінності, громадянські права, приватну власність та вільний ринок. Лібералізм виник у епоху Просвітництва, в опозиції до абсолютизму та феодальних інститутів. У XIX столітті він став широким, прогресивним політичним рухом. Спочатку він часто мав антидемократичний характер. Проте з часом він прийняв демократичні цінності у формі ліберальної демократії.

Націоналізм – це ідеологія, яка підкреслює вірність, відданість або прив’язаність до нації або національної держави і вважає, що такі обов’язки переважають над іншими індивідуальними або груповими інтересами. Націоналізм розвивається на переконанні, згідно з яким інтерес власної нації переважає інтерес індивіда, соціальних груп або регіональних спільнот. Нація вважається вищим сувереном держави, а національна держава – найвідповіднішою формою організації спільноти, об’єднаної спільнотою походження, мови, історії та культури. Націоналізм віддає перевагу інтересам власної нації перед інтересами інших націй, як в межах країни (національні або етнічні меншини), так і за її межами (сусідні нації). Перший прояв сучасного європейського націоналізму спостерігався в XVII столітті в Англії під час Пуританської революції. Англія стала провідною нацією у науковому прогресі, комерційній діяльності та політичній думці та активності. Сповнені величезною впевненістю у новій епосі, англійський народ відчував на своїх плечах місію історії, відчуття того, що вони знаходяться на великому поворотному моменті, з якого розпочнеться нова справжня реформа та нова свобода.

Соціалізм - соціальна та економічна доктрина, яка передбачає суспільну власність чи контроль над майном та природними ресурсами, а не приватну власність. Згідно з соціалістичним поглядом, індивіди живуть чи працюють не на самоті, а у співпраці один з одним. Крім того, все, що

Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності

люди виробляють, в певному сенсі є суспільним продуктом, і кожен, хто сприяє виробництву товару, має право на частку в ньому. Таким чином, суспільство в цілому повинно володіти або принаймні контролювати майно на користь всіх своїх членів.

Тема 7. До вічного миру: що Кант навчає про майбутнє Європи?

Іммануїл Кант (1724–1804) є центральною фігурою сучасної філософії. Він синтезував ранньомодерний раціоналізм та емпіризм, визначив терміни для більшої частини філософії дев'ятнадцятого та двадцятого століть і продовжує справляти значний вплив сьогодні на метафізику, епістемологію, етику, політичну філософію, естетику та інші галузі. Фундаментальною ідеєю «критичної філософії» Канта, особливо в його трьох «Критиках»: «Критиці чистого розуму» (1781, 1787), «Критиці практичного розуму» (1788) і «Критиці сили судження» (1790), є людська автономія. Він стверджує, що людське розуміння є джерелом загальних законів природи, які структурують весь наш досвід; і що людський розум дає собі моральний закон, який є основою нашої віри в Бога, свободу та безсмертя. Таким чином, наукове знання, мораль і релігійна віра є взаємоузгодженими, оскільки всі вони ґрунтуються на одній основі людської автономії, яка також є остаточним кінцем природи відповідно до телеологічного світогляду відображення судження, який Кант вводить для об'єднання теоретичних і практичних частин своєї філософської системи.

Фундаментальною ідеєю філософії Канта є автономія людини. «Автономія» буквально означає надання закону самому собі, і, з точки зору Канта, наше розуміння забезпечує закони, які складають апіорну структуру нашого досвіду. Наше розуміння не забезпечує матерії або змісту нашого досвіду, але воно забезпечує базову формальну структуру, в рамках якої ми відчуваємо будь-яку матерію, отриману через наші органи чуття.

Моральна філософія Канта також базується на ідеї автономії. Він вважає, що існує єдиний фундаментальний принцип моралі, на якому базуються всі конкретні моральні обов'язки. Він називає цей моральний закон (у тому вигляді, в якому він представлений нам) категоричним імперативом. Для Канта моральний закон є продуктом розуму, тоді як основні закони природи є продуктом нашого розуміння. Існують важливі відмінності між почуттями, в яких ми автономні у створенні нашого досвіду, і в моралі. Категорії і, отже, закони природи залежать від наших специфічно людських форм інтуїції, тоді як розум – ні. Моральний закон не залежить від якостей, властивих людській природі, а лише від природи розуму як такого, хоча його прояв для нас як категоричного імперативу (як закону обов'язку) відображає той факт, що людська воля не неодмінно

визначається чистим розумом, але на нього також впливають інші стимули, що кореняться в наших потребах і схильностях; і наші конкретні обов'язки, що випливають з категоричного імперативу, дійсно відображають людську природу та непередбачуваності людського життя. Однак, незважаючи на ці відмінності, Кант вважає, що ми даємо моральний закон собі, як ми також даємо собі загальні закони природи. Більше того, кожен з нас обов'язково надає собі той самий моральний закон, так само, як кожен з нас будує свій досвід відповідно до тих самих категорій.

В есеї “До вічного миру” Кант розмірковує про принципи миру між народами, засади міжнародного права та міжнародної безпеки. На момент написання статті Канту був 71 рік. Він розмірковував про криваві наслідки Французької революції 1789 року та численні революційні війни між Францією та різними європейськими державами, включаючи Австрію та Пруссію Канта. Дійсно, Пруссія була залучена у війни протягом більшої частини життя Канта.

Кант запропонував програму миру, яку повинні здійснювати уряди. У «Попередніх статтях» описуються такі кроки, які слід вжити негайно або з усією навмисною швидкістю.

Жоден таємний мирний договір не може вважатися дійсним, якщо в ньому мовчазно зарезервовано питання для майбутньої війни»

Жодна незалежна держава, велика чи мала, не може переходити під владу іншої держави шляхом успадкування, обміну, купівлі чи дарування.

Постійні армії з часом будуть повністю скасовані.

Національні борги не повинні укладатися з метою зовнішнього тертя держав.

Жодна держава не може силою втручатися в конституцію чи уряд іншої держави.

Жодна держава не повинна під час війни допускати таких актів ворожнечі, які унеможливають взаємну впевненість у наступному мирі.

До основних норм міжнародних відносин за проектом «вічного миру» Кант відносить:

- невтручання у політичний устрій і управління інших держав;
- неможливість використання державного боргу держави для цілей зовнішньої політики;
- повне виключення основ для нових воєн за висновками мирних договорів між державами;
- республіканський тип устрою держав - членів міжнародного договору;
- федералізм держав як основа міжнародного права та ін.

У праці «До вічного миру» Кант стверджує, що стабільний мир може настати лише тоді, коли всі нації землі будуть такими республіками, якими керуватимуть громадяни, які бачать безпеку своєї власності лише в умовах загального верховенства права, а не правителів-власників, які завжди можуть розглядають сусідню державу як потенційне доповнення до своєї особистої власності.

Тема 8. Розбудова європейської спільноти: коротка історія ЄС.

Європейський Союз є наслідком спроб інтеграції Європи після Другої світової війни. Після війни декілька країн Західної Європи прагнули ближчих економічних, соціальних та політичних зв'язків для досягнення економічного зростання, військової безпеки та сприяння тривалому примиренню між Францією та Німеччиною. З цією метою у 1951 році лідери шести країн - Бельгії, Франції, Італії, Люксембурга, Нідерландів та Західної Німеччини - підписали Паризький договір, засновуючи таким чином Європейське співтовариство з вугілля та сталі (ЄСВС), який набув чинності у 1952 році. Велика Британія була запрошена приєднатися до ЄСВС, і у 1955 році вислала представника для спостереження за обговореннями про її подальший розвиток, але лейбористський уряд Клемент Аттілі відмовився від членства, можливо, через ряд факторів, включаючи хворобу ключових міністрів, бажання зберегти економічну незалежність та невдале сприйняття значення співтовариства. ЄСВС створило зону вільної торгівлі для декількох ключових економічних та військових ресурсів: вугілля, кокс, сталь, залізна руда. Для керування ЄСВС договір передбачив створення кількох наднаціональних інституцій. Серія подальших міжнародних договорів та їх редакцій врешті-решт призвели до створення ЄС.

25 березня 1957 року шість учасників ЄСВС підписали два Договори в Римі, які заснували Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом), спрямоване на сприяння співпраці у розвитку, дослідженні та використанні атомної енергії, та Європейське економічне співтовариство (ЄЕС). ЄЕС створило спільний ринок, що передбачав усунення більшості бар'єрів для руху товарів, послуг, капіталу та праці, заборону більшості державних політик або приватних угод, які обмежують ринкову конкуренцію, спільну сільськогосподарську політику (ССП) та спільну зовнішню торговельну політику.

Договір про створення ЄЕС вимагав від членів усунути або переглянути важливі національні закони та регулятиви. Зокрема, він фундаментально реформував тарифну та торговельну політику, скасовуючи всі внутрішні мита до липня 1968 року. Також вимагалось, щоб уряди усунули національні регулятиви, що сприяли внутрішнім промисловим галузям, та співпрацювали в сферах, де вони традиційно діяли незалежно, таких як міжнародна торгівля (тобто торгівля з країнами поза ЄЕС). Договір

передбачав загальні правила щодо антиконкурентної та монополістичної поведінки, а також загальні стандарти внутрішнього транспорту та регулятиви. Визнавши соціальну політику фундаментальною складовою економічної інтеграції, договір також створив Європейський соціальний фонд, призначений для збільшення можливостей працевлаштування, сприяючи географічній та професійній мобільності робітників.

Реформи загального ринку, передбачені договором, не стосувалися сільського господарства. ССП, яка була запроваджена в 1962 році та яка стала найвитратнішим і найбільш контроверсійним елементом ЄЕС, а потім ЄС, базувалася на державному втручанні для захисту рівня життя фермерів, сприяння сільському господарству у досягненні самодостатності та забезпечення надійного постачання продукції за розумними цінами.

ЄЕС створив чотири основні управлінські установи: комісію, міністерську раду, асамблею та суд. Для консультування Комісії та Ради міністрів з широкого спектру соціальних та економічних політик, договір створив Економічний та Соціальний Комітет. У 1965 році учасники ЄЕС підписали Брюссельський договір, який об'єднав комісії ЄЕС та Євратому та Вищу владу ЄСВС в одну комісію. Він також об'єднав ради трьох організацій у спільну Раду міністрів. ЄЕС, Євратом та ЄСВС, спільно відомі як Європейські Співтовариства, пізніше стали основними установами ЄС.

Протягом 1970-х та 80-х років ЄЕС поступово розширював як своє членство, так і своє поле зростання. У 1973 році були прийняті Велика Британія, Данія та Ірландія, а потім - Греція у 1981 році та Португалія та Іспанія у 1986 році. Спільна зовнішня торговельна політика спонукала до спільних зовнішньо-політичних стратегій та планів розвитку, і на початку 1970-х було створено Європейську політичну співпрацю (ЄПС), що складалася з регулярних зустрічей міністрів закордонних справ кожної країни, для координації зовнішньої політики. У 1975 році був створений Європейський регіональний розвитковий фонд для зменшення економічних нерівностей між регіонами та надання додаткових ресурсів найбільш бідним районам Європи. Також члени кілька разів намагалися колективно керувати своїми обмінними курсами, що призвело до створення Європейської валютної системи у 1979 році.

Маастрихтський договір (офіційно відомий як Договір про Європейський Союз), який був підписаний 7 лютого 1992 року, створив Європейський Союз. Договір зазнав значного опору в деяких країнах. Наприклад, у Данії виборці, які були обурені порушеннями суверенітету їх країни, відхилили референдум щодо оригінального договору у червні 1992 року, хоча переглянутий договір був схвалений наступного травня.

Французькі виборці обмежено затвердили договір у вересні, а в липні 1993 року британському прем'єр-міністру Джону Мейджору довелося скликати голосування про довіру, щоб забезпечити його прийняття. Змінена версія договору офіційно набула чинності 1 листопада 1993 року.

1 січня 1995 року членами Європейського Союзу стали Фінляндія, Австрія та Швеція.

2 жовтня 1997 року було підписано Амстердамський договір (набув чинності 1 травня 1999 року). Зазначений договір вніс зміни та доповнення до Маастрихтського договору про Європейський Союз, Римського договору про заснування Європейського (Економічного) Співтовариства та Євратому, Договору про заснування ЄСВС. Ці зміни торкнулись повноважень та напрямків діяльності, а також привели інституційні механізми до цілей, визначених Маастрихтським договором.

Особливу роль у цьому відіграло укладення у 1997 році Шенгенської угоди про вільне (безвізове) пересування громадян у межах Європейського Союзу.

26 лютого 2001 року був підписаний Ніццький договір, який вніс зміни в механізми інституційного розвитку ЄС з огляду на його майбутнє розширення. Зокрема, квоти представництва в інституціях ЄС були перерозподілені з урахуванням потенційної участі у них нових членів.

1 січня 2002 року до готівкового обігу була введена єдина грошова одиниця ЄС – євро, що стало етапом переходу до формування економічного та валютного союзу ЄС – найвищого етапу інтеграції. Початково Єврозона нараховувала 11 країн, в яких євро було введено 1 січня 1999 року (готівка 1 січня 2002 року): Австрія, Бельгія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Франція. Пізніше євро ввели в 6 країнах: Греція, Словенія, Кіпр, Мальта, Словаччина, Естонія. Велика Британія та Данія вирішили поки що відмовитись від введення євро на своїй території, а Швеція не змогла виконати необхідних критеріїв введення євро, встановлених Маастрихтським договором.

1 травня 2004 року членами Європейського Союзу стали Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія.

17-18 червня 2004 року на Самміті ЄС у Брюсселі було схвалено текст Конституції Європейського Союзу.

29 жовтня 2004 року Угоду про Конституцію Європейського Союзу було підписано главами держав та урядів 25 країн-членів ЄС у Римі. Конституція ЄС складається з чотирьох розділів, у яких відображено головні цілі, завдання та функції ЄС, організаційна структура та процедура прийняття

рішень, права і обов'язки всіх європейських органів управління, а також напрямки діяльності організації.

29 травня і 1 червня 2005 року населення Франції та Нідерландів голосує проти Конституційного договору. Негативні рішення референдумів спричинили паузу для розмірковувань про майбутнє Євросоюзу. В жовтні ЄС починає переговори про вступ з Туреччиною та Хорватією.

1 січня 2007 року до Європейського Союзу приймають Болгарію і Румунію. Європейський Союз налічує 27 членів.

У грудні 2007 глави держав і урядів ЄС року підписали Лісабонський договір про реформу Європейського Союзу (набув чинності 1 грудня 2009). Він ставить ЄС на нову договірну основу і має зробити його демократичнішим, прозорішим і ефективнішим. 1 липня 2013 року Республіка Хорватія стала 28 членом ЄС.

Тема 9. Ціннісні основи європейських суспільств.

ЄС спирається на шість ключових цінностей, які становлять основу європейських суспільств:

- повага до людської гідності;
- свобода;
- демократія;
- рівність;
- верховенство права;
- повага до прав людини, зокрема прав меншин.

Повага до людської гідності є джерелом усіх прав і свобод людини. Українці розуміють це дуже добре, тому Євромайдан 2014 року також носив назву Революції Гідності. Повага до людської гідності має багато вимірів. Це і медична реформа, щоб українці отримували належну медичну допомогу. І електронні державні послуги, щоб не доводилося стояти в чергах. І гідні умови праці й соціальний захист незахищених верств населення. І навіть нормальні туалети у школах.

Свобода – це можливість людини самостійно робити вибір та приймати рішення, які впливають на її життя чи життя суспільства. Невід’ємною складовою свободи є право на безпеку. Тому свобода це не лише вільне висловлювання своїх думок або захист від необґрунтованого затримання. Це також захист персональних даних, якісні дороги та комфортний транспорт (право на безпеку під час дорожнього руху), закордонні освітні програми (право на навчання) і свобода пересування.

Демократія є впливом громадян на управління державою. Відтак це – відповідальність і прозорість дій влади, закони, що відображають інтереси суспільства, і врахування думки громадян під час ухвалення владою важливих рішень. На практиці це реалізується через електронне врядування (наприклад, додаток “Дія”, який дає зручний доступ до державних сервісів), децентралізацію, яка збільшує можливості громад або здатність впливати на органи влади через діяльність громадських організацій, петиції, акції.

Рівність забороняє будь-яку дискримінацію за будь-якою ознакою. Особлива увага приділяється рівності між чоловіками та жінками, у тому числі в трудових правах. У щоденному житті рівність – це нетерпимість до корупції (адже корупція виникає тоді, коли посадовець використовує службове становище для власної вигоди, що протирічить ідеї рівності всіх громадян), енергоефективність житла (незалежно від статку люди

мають жити в теплих оселях), можливості для людей з інвалідністю бути повноцінними членами суспільства, а для жінок – мати такі самі права, як і чоловіки.

Верховенство права означає, що рішення у державі ухвалюються у відповідності до встановлених правил і процедур. Це також вимагає неупередженої системи правосуддя, яка розв’язує суперечки справедливо, не озираючись на майновий, соціальний чи інший статус особи. Втілення верховенства права – це реформа судів і правоохоронної системи, рівні можливості різних людей для захисту в суді. А головне – це єдині правила та закони для всіх, без виключення.

Повага до прав людини, включно з правами меншин – визнання того, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїх правах. Ці права охоплюють різні сфери. Право мати гідні умови праці – незалежно від статі, кольору шкіри чи віросповідання. Право отримати якісні медичні послуги. Право вільно розпоряджатися своєю власністю. А також це право на чисте довкілля та на захист себе, як споживача різних товарів і послуг.

Шість базових цінностей Європейського Союзу – це світоглядні принципи, які є близькими та зрозумілими кожному українцю. Саме вони об’єднують нас з європейцями більше, ніж навіть закони чи міждержавні угоди. На основі цих принципів проводяться реформи – не для ЄС як інституції, а для нас самих. Адже всі ми хочемо жити в комфортній і безпечній країні, вільно подорожувати та навчатися, знати, що в державі діють єдині для всіх правила гри і для успіху потрібна лише власна наполегливість. Поки що це картинка ідеальної України. Але в міру того, як ми будемо рухатися до членства в Європейському Союзі, вона буде ставати все більш і більш реальною.

Цінності ЄС задокументовані в договорах ЄС і в Хартії основоположних прав Європейського Союзу. Це важливі юридичні документи, які схвалили всі країни ЄС, а тому всі вони мають їх дотримуватись.

Метою Європейського Союзу в межах своїх кордонів є: забезпечення миру, своїх цінностей та добробуту своїх громадян; забезпечення свободи, безпеки та правосуддя без внутрішніх кордонів, а також прийняття відповідних заходів на зовнішніх кордонах для регулювання притупку та міграції та запобігання та боротьби зі злочинністю; створення внутрішнього ринку; досягнення сталого розвитку на основі збалансованого економічного зростання і стабільності цін, висококонкурентоспроможної ринкової економіки з повним зайнятістю та соціальним прогресом; захист і покращення якості навколишнього середовища; продовження наукового та технологічного прогресу; боротьба з соціальним виключенням та

Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності

дискримінацією; забезпечення соціальної справедливості та захисту, рівності між жінками та чоловіками, а також захист прав дитини; підвищення економічної, соціальної та територіальної координації та солідарності між країнами ЄС; повага до європейської культурної та мовної різноманітності; створення економічного та валютного союзу, валютою якого є євро.

Метою ЄС у світі загалом є: захист і просування своїх цінностей та інтересів; сприяння миру і безпеці та сталому розвитку Землі; сприяння солідарності та взаємоповаги між народами, вільній та справедливій торгівлі, ліквідації бідності та захисту прав людини; суворе дотримання міжнародного права.

Тема 10. Громадянське суспільство в Європі: формування активного громадянства.

Громадянське суспільство - це сукупність неурядових організацій та інституцій, які діють незалежно від держави та ринку. Громадянське суспільство охоплює широкий спектр організацій, включаючи благодійні фонди, неприбуткові організації, адвокаційні групи та громадські організації. В Європі громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у просуванні демократії, захисті прав людини та зміцненні соціальної згуртованості. Європейський Союз визнав важливість громадянського суспільства і вжив заходів для підтримки та посилення його ролі в регіоні. Одним з ключових викликів, що стоять перед громадянським суспільством в Європі сьогодні, є зростаюча тенденція популізму і націоналізму, які можуть підірвати цінності толерантності і різноманітності, що лежать в основі сильного і активного громадянського суспільства.

Громадянське суспільство в Європі відіграє вирішальну роль у зміцненні громадянської активності, сприянні соціальній згуртованості та захисті демократичних цінностей. Європейський Союз визнає важливість громадянського суспільства і впроваджує різні політики для підтримки та посилення його ролі у підвищенні добробуту громадян на всьому континенті. Організації громадянського суспільства в Європі працюють над широким спектром питань, включаючи права людини, захист навколишнього середовища, соціальну справедливість, збереження культури, і відіграють життєво важливу роль у формуванні державної політики та просуванні соціальних змін. У цьому контексті важливо дослідити різні виміри громадянського суспільства в Європі та вивчити виклики і можливості, з якими стикається громадянське суспільство

Розвиток громадянського суспільства в Європі можна простежити від виникнення різних соціальних і політичних рухів у ранньомодерний період, які заклали основу для формування організацій громадянського суспільства, що мали на меті сприяти підвищенню добробуту і захисту прав громадян.

Історичний розвиток громадянського суспільства в Європі можна простежити до появи різних форм асоціацій та організацій, які були створені для задоволення потреб громад та окремих осіб поза державою та ринком. Ці ранні форми громадянського суспільства характеризувалися сильним почуттям спільності та відданістю спільним цілям, і вони відіграли вирішальну роль у формуванні соціального, політичного та

економічного ландшафту Європи з плином часу. Громадянське суспільство продовжувало розвиватися і розширюватися, стаючи все більш важливим фактором розвитку сучасних європейських суспільств, і його вплив можна спостерігати в широкому спектрі сфер, від освіти і охорони здоров'я до навколишнього середовища і прав людини.

Громадянське суспільство в Європі формувалося під впливом різноманітних ключових подій та рухів протягом історії. Серед них – зростання релігійних організацій у Середньовіччі, акцент Просвітництва на індивідуальних правах і свободах, вплив промислової революції на соціальні та економічні структури, а також феміністичний рух за гендерну рівність. Всі ці події та рухи сприяли розвитку громадянського суспільства в Європі, створюючи складний і різноманітний ландшафт організацій і спільнот, які займаються вирішенням соціальних і політичних питань. На додаток до цих ключових подій і рухів, існує також кілька важливих факторів, які сприяли розвитку та еволюції громадянського суспільства в Європі, включаючи роль релігії, вплив глобалізації та вплив технологій на організації громадянського суспільства. Ці фактори сформували спосіб, у який громадянське суспільство працює і взаємодіє з урядом та іншими інституціями, а також допомогли визначити цінності та пріоритети громадянського суспільства в сучасній Європі.

Характерні риси громадянського суспільства в Європі формуються під впливом складної взаємодії історичних, політичних, економічних і культурних чинників. Демократичні традиції, яскраве культурне розмаїття та сильна прихильність до прав людини – все це сприяло розвитку динамічного та потужного сектору громадянського суспільства. Відродження інтересу до громадянського суспільства, особливо наприкінці 1980-х років, було зумовлене його потенціалом сприяти автономії громадян, протистояти авторитарним державам та сприяти вирішенню фінансової кризи держави загального добробуту через співпрацю та солідарність. Організації громадянського суспільства в Європі часто тісно співпрацюють з урядами та міжнародними організаціями для просування соціальної справедливості, захисту прав людини та вирішення нагальних соціальних та екологічних проблем. Ці організації також відомі своєю здатністю мобілізувати громадську думку, займатися адвокацією та лобіюванням, а також надавати важливі послуги вразливим верствам населення. В останні роки громадянське суспільство в Європі зіткнулося з новими викликами, такими як обмеження фінансування, посилення регулювання та зростаюча поляризація. Однак, незважаючи на ці перешкоди, організації громадянського суспільства продовжують

відігравати життєво важливу роль у формуванні суспільного дискурсу, адвокації соціальних змін та зміцненні почуття спільності та приналежності серед громадян.

Важливим фактором, який слід враховувати при порівнянні громадянського суспільства в різних європейських країнах, є історичний та культурний контекст кожної країни, який може суттєво впливати на розвиток і характер громадянського суспільства в цій конкретній країні. Взаємодія між громадянським суспільством та органами державної влади ґрунтується на взаєморозумінні та ефективній співпраці, а законодавство багатьох країн ЄС передбачає створення дорадчих органів, до складу яких входять інститути громадянського суспільства для участі в управлінні та моніторингу політики.

Громадянське суспільство в Європі стикається з низкою серйозних викликів, які необхідно вирішити, щоб забезпечити подальше зростання і розвиток цього критично важливого сектору. Ці виклики включають, серед іншого, питання, пов'язані з фінансуванням, політичною підтримкою та громадським сприйняттям. Важливо, щоб політики та організації громадянського суспільства працювали разом, щоб вирішити ці проблеми. Для того, щоб краще зрозуміти виклики, з якими стикається громадянське суспільство в Європі, важливо розглянути різні фактори, що сприяють цим викликам, такі як політична та економічна нестабільність, демографічні зміни та зміна суспільних цінностей. Наприклад, одним із прикладів викликів, що стоять перед громадянським суспільством в Європі, є зростання популістських рухів, які набрали обертів в останні роки через низку факторів, таких як економічна стагнація та імміграційні проблеми. Ці рухи часто кидають виклик традиційному політичному істеблішменту і можуть створювати розбіжності в суспільстві. Зокрема, криза біженців в Європі створила навантаження на багато організацій громадянського суспільства, оскільки вони намагаються надати належну підтримку та ресурси тим, хто її потребує.

Однією з потенційних рекомендацій щодо зміцнення громадянського суспільства в Європі є збільшення фінансування неурядових організацій та адвокаційних груп. Додатковою рекомендацією щодо зміцнення громадянського суспільства в Європі є встановлення більш тісних партнерських відносин між державними установами та неурядовими організаціями, що може посилити вплив їхніх ініціатив і сприяти більш тісній співпраці у вирішенні суспільних проблем. Одним із способів зміцнення громадянського суспільства в Європі є інвестиції в розбудову спроможності цих організацій, забезпечення їх навичками та ресурсами,

Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності

необхідними для ефективного сприяння соціальній згуртованості та відстоювання прав.

Джерела:

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/dg-near-guidelines-eu-support-civil-society-enlargement-region-2021-2027_en

<https://eap-csf.eu/>

<https://eeagrants.org/topics-programmes/culture-civil-society-good-governance-and-fundamental-rights-and-freedoms/civil>

<https://euneighbourseast.eu/civil-society/>

<https://civilsocietyeurope.eu/>

Тема 11. Європейські партії.

Політичний ландшафт Європи характеризується розмаїттям партій, що представляють різні ідеології, включаючи консервативні, ліберальні, соціалістичні та націоналістичні погляди. Ці партії беруть участь у роботі законодавчого органу Європейського Союзу, Європейського парламенту, і формують політику, які впливають на прийняття певних рішень. Розуміння політичного ландшафту Європи має вирішальне значення для всіх, хто цікавиться політикою регіону та його впливом на міжнародну арену. Наразі є п'ять європейських партій: Європейська народна партія, Партія європейських соціалістів, Європейські ліберали, Європейська партія зелених та Європейський вільний альянс (націоналістичних і регіоналістських партій). Тому політичні партії відіграють вирішальну роль у формуванні майбутнього Європи, надаючи громадянам платформу для висловлення своєї думки та впливу на процеси прийняття рішень.

Витоки політичних партій в Європі можна простежити в 17 столітті, коли виникли різні фракції та ідеологічні групи, які прагнули формувати політичний ландшафт того часу. З того часу європейські політичні партії розвивалися та адаптувалися до мінливого соціального, економічного та політичного клімату, відіграючи вирішальну роль у формуванні перебігу європейської історії. Перші політичні партії в Європі виникли наприкінці 18-го та на початку 19-го століть, як відповідь на соціальні та економічні зміни, спричинені промисловою революцією. Зі зростанням націоналізму та занепадом абсолютних монархій почали формуватися політичні партії як засіб представництва інтересів різних соціальних та економічних груп. Ці перші партії часто характеризувалися ідеологічними розбіжностями, деякі з них виступали за лібералізм, а інші - за консерватизм. У міру того, як промислова революція продовжувала трансформувати Європу, роль політичних партій у формуванні майбутнього континенту лише зростала. Ці перші партії зосереджувалися на таких питаннях, як реформування політичної системи, економічна справедливість та захист індивідуальних прав. Зростання масової політики наприкінці 19-го та на початку 20-го століть призвело до появи нових політичних партій, які прагнули представляти інтереси робітничого класу та інших маргіналізованих груп. У багатьох випадках ці партії були сформовані в опозиції до існуючих політичних еліт і прагнули кинути виклик статус-кво за допомогою радикальних дій. Основні політичні партії та ідеології в Європі протягом 20-го століття мали глибокий вплив на хід європейської історії і продовжують формувати

політичний ландшафт континенту сьогодні. Однією з найважливіших політичних подій 20-го століття стало становлення фашистських режимів в Італії та Німеччині, що зрештою призвело до руйнівних наслідків Другої світової війни. У 20-му столітті також спостерігався занепад традиційних політичних партій і поява нових ідеологій, які кинули виклик існуючим владним структурам, що призвело до періоду політичної нестабільності та невизначеності в Європі.

Сучасний політичний ландшафт Європи характеризується розмаїттям політичних партій, які представляють широкий спектр ідеологій – від ультраправих популістських рухів до лівих прогресивних партій. Зростаючий вплив соціальних мереж також відіграє певну роль у формуванні нинішнього політичного клімату, оскільки багато політичних діячів використовують ці платформи для поширення своїх меседжів. Аналіз основних політичних партій та їхніх платформ має вирішальне значення для розуміння різних політичних пропозицій та ідеологій, які вони представляють. Вивчення платформ і маніфестів політичних партій може забезпечити розуміння цієї складної динаміки, проливаючи світло на різні фактори, що впливають на їхні політичні рішення та компроміси, на які вони йдуть заради успіху на виборах. Наприклад, порівняльний аналіз маніфестів різних політичних партій у певному регіоні може виявити їхні різні позиції щодо ключових питань, таких як охорона здоров'я, освіта та економічний розвиток, а також проілюструвати, як ці позиції можуть відображати різні ідеологічні орієнтації або стратегії створення коаліцій.

Останніми роками зростає інтерес до порівняння різних політичних партій та ідеологій в Європі. Однією з основних сфер уваги став контраст між більш лівими та правими партіями, кожна з яких має свій власний унікальний набір переконань та політик. Наприклад, ліві партії, як правило, надають пріоритет таким питанням, як нерівність доходів і соціальний захист, тоді як праві партії, як правило, наголошують на таких питаннях, як національна безпека та економічне зростання. Крім того, зросла кількість політичних партій, які не вписуються в жодну з цих категорій, що робить політичний ландшафт Європи дедалі складнішим і різноманітнішим. Як наслідок, розуміння відмінностей і подібностей між цими партіями та ідеологіями має вирішальне значення для кожного, хто прагне брати участь у політичному дискурсі та впливати на прийняття рішень.

Одним з найбільш значущих викликів є зростання популізму та націоналізму, що призвело до появи нових політичних партій, які здобули підтримку, використовуючи народне невдоволення усталеними політичними елітами. Крім того, ускладнення європейського політичного

ландшафту, пов'язане зі зростанням наднаціональних інституцій та розширенням Європейського Союзу, також стало серйозним викликом для традиційних політичних партій. Крім того, розвиток соціальних мереж та їхній вплив на політичний дискурс також мав глибокий вплив на європейські політичні партії, які намагаються адаптуватися до нового цифрового ландшафту та мінливих очікувань молодого покоління виборців. Нарешті, триваюча пандемія COVID-19 створила додаткові виклики для європейських політичних партій, оскільки їм довелося адаптуватися до нових способів ведення кампаній та налагодження зв'язків з виборцями, а також долати безпрецедентні економічні та соціальні потрясіння, спричинені пандемією. За останні роки європейські політичні партії зіткнулися з низкою серйозних викликів, які стали випробуванням їхньої здатності ефективно представляти інтереси громадян та взаємодіяти з ними. Одним із головних викликів є зростання популістських і націоналістичних рухів, які здобули підтримку, скориставшись почуттям розчарування та зневіри у традиційному політичному істеблішменті. Крім того, ускладнення європейського політичного ландшафту, зокрема розширення Європейського Союзу та зростання наднаціональних інституцій, ускладнило для політичних партій можливість підтримувати єдину позицію та ефективно комунікувати з виборцями. Разом з тим, розвиток цифрових медіа та соціальних мереж докорінно змінив спосіб спілкування політичних партій з громадянами, вимагаючи від них адаптації до нових форм залучення та впливу. Одним з головних викликів є зростання популістських рухів, які набули значної популярності в останні роки. Ці рухи часто використовують широке розчарування в традиційному політичному істеблішменті і успішно мобілізують велику кількість виборців. Як наслідок, традиційні політичні партії намагаються зберегти свою базу підтримки і стикаються зі зниженням явки виборців.

Ще одним викликом, з яким стикаються європейські політичні партії, є зростаюча поляризація політичного дискурсу. У багатьох країнах політичні партії стають більш ідеологічно однорідними, що може призвести до відсутності різноманітних точок зору та звуження політичних дебатів. Це, в свою чергу, може призвести до недовіри до політичних інститутів і відчуття роз'єднаності серед виборців. Процес європейської інтеграції, що триває, створив нові можливості для співпраці та координації між політичними партіями, але він також ставить перед ними нові виклики, такі як необхідність адаптуватися до швидкозмінного політичного та економічного ландшафту ЄС. Загалом, виклики, що стоять перед

європейськими політичними партіями, є складними та багатограними, і вони потребують ретельного аналізу та уваги.

Імміграція стала особливим суперечливим питанням, оскільки політичним партіям доводиться балансувати між необхідністю контролювати кордони та бажанням зберегти стабільну і різноманітну робочу силу. Ці виклики призвели до появи нових політичних рухів та альянсів, а також до посилення уваги до імміграційної та економічної політики на політичній арені. Вплив глобалізації, імміграції та економічних криз на політичні партії був глибоким, що призвело до значних змін у політичних ідеологіях і появи нових політичних рухів, які краще підготовлені до вирішення викликів, пов'язаних з цими складними питаннями. Вплив глобалізації, імміграції та економічних криз на політичні партії неможливо переоцінити. Ці фактори призвели до зростання популістських рухів, а політичні партії стали проводити більш націоналістичну та протекціоністську політику, щоб привабити свій електорат. Крім того, економічна криза змусила політичні партії впроваджувати заходи жорсткої економії, які часто зустрічали опір громадськості. Як наслідок, політичним партіям доводиться вирішувати ці складні питання, намагаючись зберегти свою електоральну підтримку.

Занепад традиційних політичних партій пояснюється кількома факторами, зокрема змінами в суспільній довірі та появою нових технологій, які полегшили альтернативним рухам здобуття популярності та мобілізацію прихильників. Однією з можливих причин такого зсуву є зростаюче невдоволення громадян традиційними політичними партіями, які часто розглядаються як такі, що не мають відношення до проблем пересічних громадян. Це створило простір для нових рухів, які краще реагують на потреби і бажання електорату, а отже, краще здатні мобілізувати підтримку. Як наслідок, ці нові рухи змогли кинути виклик домінуванню усталених політичних партій і запропонувати альтернативне бачення майбутнього країни. З одного боку, зростаюча поляризація політичних ідеологій призвела до зниження впливу традиційних політичних партій, а з іншого боку розвиток соціальних мереж надав громадянам платформу для висловлення своїх політичних поглядів і, таким чином, зменшив роль політичних партій. Як наслідок, політичні партії повинні адаптуватися до цих змін і знаходити нові способи зв'язку з виборцями, щоб залишатися актуальними.

Прогнози щодо майбутнього європейських політичних партій різноманітні і часто залежать від поточної політичної ситуації та дій цих партій у найближчому майбутньому. Оскільки політичний ландшафт продовжує змінюватися, цілком можливо, що з'являться нові партії, в той

час як інші можуть зникнути. Крім того, роль технологій і глобалізації в політиці, ймовірно, продовжуватиме відігравати значну роль в еволюції цих партій. Крім того, важливо визнати, що політичні партії відіграють вирішальну роль у формуванні майбутнього Європи, визначаючи політичний порядок денний, представляючи інтереси своїх виборців і впливаючи на процес прийняття рішень як на національному рівні, так і на рівні ЄС.

Тема 12. Принципи співробітництва Україна-ЄС.

Принципи співробітництва між Україною та ЄС виходять за рамки політики, оскільки економічні, соціальні та культурні зв'язки також відіграють важливу роль у формуванні відносин між двома міжнародними суб'єктами. Партнерство між ЄС та Україною розпочалося у 1994 році, коли ЄС заснував Європейську політику сусідства (ЄПС) з метою сприяння політичному, економічному та культурному співробітництву з Україною та іншими країнами-сусідами. З того часу відносини зазнали різних змін, включаючи підписання Угоди про асоціацію у 2014 році, яка має на меті поглибити партнерство та розширити торгівлю та інвестиції між двома сторонами. Крім того, у 2014 році ЄС надав Україні грант у розмірі 1,8 млрд євро на підтримку економічних і політичних реформ. Незважаючи на виклики, з якими стикаються обидві сторони, включаючи політичні, економічні потрясіння, а також російсько-українську війну, ЄС та Україна продовжують працювати разом задля досягнення спільних цілей та принципів, таких як мир, стабільність, демократія та права людини. Принципи співпраці між Україною та ЄС розвивалися протягом багатьох років, і обидві сторони співпрацюють у таких сферах, як торгівля, енергетика та безпека.

Історія відносин між Україною та ЄС бере свій початок на початку 1990-х років, коли Україна проголосила свою незалежність від Радянського Союзу. З того часу відносини між ЄС та Україною характеризувалися злетами і падіннями, в яких перепліталися співпраця і конфлікти. Після Помаранчевої революції 2004 року відносини України з ЄС почали покращуватися, і країна розпочала переговори про укладення угоди про асоціацію з ЄС. Однак відносини ще більше загострилися у 2013 році, коли Україна вирішила не підписувати Угоду про асоціацію з ЄС на користь тісніших зв'язків з росією. Анексія російськими військами частини України, що розпочався у 2014 році, ще більше ускладнив відносини між ЄС та Україною. Незважаючи на виклики, ЄС та Україна продовжують співпрацювати з різних питань, включаючи торгівлю, енергетику та міграцію. В останні роки ЄС був одним з основних торговельних партнерів України та найбільшим постачальником фінансової допомоги. Хоча ЄС та Україна співпрацюють з широкого кола питань, ці відносини також позначені викликами та напруженістю, особливо у зв'язку з прагненням України до повноцінного членства в ЄС.

Принципи співпраці між ЄС та Україною спрямовані на сприяння політичній та економічній стабільності в регіоні та сприяння взаємному зростанню і процвітання обох сторін. Безпека і оборона вже давно є наріжним каменем співпраці між Україною та ЄС, оскільки обидві сторони визнають важливість підтримки миру і стабільності в регіоні. Оскільки відносини між ЄС та Україною продовжують розвиватися, важливо шукати нові шляхи для зміцнення цього важливого партнерства та вирішення нових безпекових викликів. Це включає посилення співпраці в таких сферах, як боротьба з тероризмом, кібербезпека і управління кордонами, а також розвиток військових можливостей і оперативної сумісності. Поглиблюючи свої зв'язки у сфері безпеки та оборони, ЄС та Україна можуть працювати разом, щоб забезпечити безпечне та захищене майбутнє для обох сторін та міжнародної спільноти в цілому. Крім того, партнерство між ЄС та Україною у сфері безпеки та оборони також охоплює сприяння миру та стабільності в регіоні. Ця співпраця спрямована на створення безпечного та стабільного середовища, яке принесе користь як ЄС та Україні, так і їхнім сусідам. ЄС надає Україні цінну підтримку у вигляді фінансової допомоги та експертних знань, допомагаючи країні модернізувати свою обороноздатність та посилити здатність реагувати на загрози безпеці. Водночас Україна робить свій внесок у зусилля ЄС з підтримання миру та стабільності, беручи участь у спільних військових операціях та навчаннях. Ця співпраця має вирішальне значення для забезпечення безпеки як ЄС, так і України, а також для просування більш мирного і стабільного світу. Співпраця у сфері безпеки та оборони між ЄС та Україною ґрунтується на спільних цінностях та принципах, включаючи повагу до прав людини, демократії та верховенства права.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, створила основу для торгівлі та пов'язаних з торгівлею принципів між Європейським Союзом та Україною. Угода охоплює широке коло питань, пов'язаних з торгівлею, включаючи доступ до ринків, технічні бар'єри в торгівлі, санітарні та фітосанітарні заходи, а також права інтелектуальної власності. Крім того, угода також містить положення про співпрацю в таких сферах, як енергетика, транспорт та навколишнє середовище. Україна досягла значного прогресу у виконанні зобов'язань, пов'язаних з торгівлею, в рамках Угоди про асоціацію, включаючи скасування митних зборів на торгівлю товарами між Україною та ЄС. Угода також сприяла збільшенню українського експорту до ЄС, а українська продукція тепер має преференційний доступ до ринку ЄС. ЄС залишається ключовим торговельним партнером для України, і очікується, що торговельні

відносини між двома сторонами продовжать зростати в найближчі роки. Торгівля та принципи, пов'язані з торгівлею, є ключовим напрямком співробітництва між Україною та ЄС, і обидві сторони працюють над розвитком взаємовигідних відносин, заснованих на доступі до ринків, регуляторному співробітництві та сприянні інвестиційним можливостям. Торгівля та принципи, пов'язані з торгівлею, є наріжним каменем співробітництва між Україною та ЄС з моменту створення Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та ЄС у 2014 році. Ця угода відіграла важливу роль у сприянні економічному зростанню, створенню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності України, а також поглибленню інтеграції країни у світову економіку. ПВЗВТ призвела до значного покращення торговельного та інвестиційного середовища в Україні, де країна отримала вигоду від розширення доступу до ринків та покращення регуляторних умов. Крім того, угода сприяла поглибленню співпраці між Україною та ЄС у таких сферах, як митні процедури, права інтелектуальної власності та державні закупівлі. Як результат, ЄС та Україна продовжують тісно співпрацювати з метою поглиблення торговельних відносин та сприяння економічному розвитку в Україні.

Співпраця між Україною та ЄС є непохитною у своїй відданості дотриманню прав людини та принципів демократії. Через різні ініціативи та програми ЄС тісно співпрацює з Україною з метою просування та захисту цих фундаментальних цінностей. Ця співпраця призвела до позитивних зрушень у таких сферах, як верховенство права, свобода ЗМІ та участь громадянського суспільства, і ЄС продовжуватиме підтримувати Україну в її зусиллях, спрямованих на подальше зміцнення цих сфер у майбутньому. Крім того, ЄС підтримує зусилля України з реформування сектору правосуддя та покращення верховенства права, які мають вирішальне значення для забезпечення поваги до прав людини та демократичних принципів.

Незважаючи на нові виклики, Європейський Союз продовжує тісно співпрацювати з Україною задля подолання спільних загроз безпеці та сприяння економічному зростанню в регіоні. Незважаючи на ці виклики, ЄС та Україна спільно працюють над вирішенням спільних проблем, таких як економічний розвиток, енергетична безпека та регіональна стабільність. Крім того, війна росії проти України, створює значні виклики для співпраці між Україною та ЄС. Незважаючи на це, ЄС продемонстрував рішучу підтримку суверенітету і територіальної цілісності України та тісно співпрацює з Україною з метою поглиблення співпраці у різних

сферах, включаючи політичну, економічну та соціальну. Для вирішення цієї проблеми ЄС запровадив низку санкцій проти росії, включаючи торговельні обмеження та заморожування активів. Крім того, ЄС також надав фінансову допомогу Україні для підтримки її обороноздатності та безпеки. Більше того ЄС є найбільшим торговельним партнером України, і будь-який збій у торговельних відносинах може мати негативні наслідки для обох сторін. Незважаючи на ці виклики, обидві сторони залишаються відданими зміцненню своїх відносин та пошуку шляхів подолання цих перешкод.

Незважаючи на виклики, з якими стикаються ЄС та Україна у своїй співпраці, все ще існує багато можливостей для поглиблення їхнього партнерства в різних секторах, включаючи торгівлю, енергетику та безпеку. Маючи спільну історію та спільні цінності, обидві сторони з оптимізмом дивляться на майбутнє свого партнерства і працюють над зміцненням своїх зв'язків, аж до повноцінного членства України в ЄС.

Підтримка ЄС порядку денного реформ в Україні також сприяє зміцненню демократичних інститутів в країні та зміцненню стабільності в регіоні. Оскільки відносини між ЄС та Україною продовжують розвиватися, очевидно, що їхня співпраця залишатиметься вирішальним фактором у просуванні миру, стабільності та процвітання в регіоні на довгі роки. Значення співпраці між Україною та ЄС для регіональної стабільності та процвітання неможливо переоцінити, оскільки обидві сторони продовжують співпрацювати, потенційні вигоди від цього є величезними і широкомасштабними, включаючи прискорення економічного зростання, поліпшення політичної стабільності та посилення безпеки в усьому регіоні. З політичної точки зору, співпраця має вирішальне значення для євроінтеграційних прагнень України, а підтримка ЄС суверенітету і територіальної цілісності України є наріжним каменем цього партнерства.

ПРО ПРОЄКТ

Назва проекту: Дослідження принципів та цінностей європейської політики від Перікла до сучасності

Номер проекту: 101127113

Акронім проекту: POLIS

Виклик: ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Тема: ERASMUS-JMO-2023-MODULE

Тривалість проекту: 01 листопада 2023 р. – 31 жовтня 2026 р.

Європейська політика ґрунтується на міцних принципах і цінностях, створених протягом історії. Тому ми вирішили дослідити та представити ці цінності та принципи в межах модуля Жана Моне, розглядаючи основні аспекти від часів Перікла до сучасних політик Європейського Союзу. Політичні цінності відіграють значну роль у створенні європейського політичного порядку. Інституції ЄС використовують цінності, щоб єднати європейське співтовариство та узасаднити політичні дії. Крім того, політичні цінності та принципи представляють основи європейської ідентичності.

Цілі проекту:

- розробити та впровадити в навчальний процес модуль, присвячений дослідженню принципів та цінностей європейської політики, що дозволить студентам ознайомитися із основними принципами, концепціями та практичними прикладами;
- актуалізувати проблему європейської політики у наукових дослідженнях Європейського Союзу та його політики для забезпечення європейської ідентичності та створення простору для діалогу про євроінтеграцію України;
- популяризувати європейські цінності для формування політичної культури України на основі принципів ЄС, що створить підґрунтя для вирішення політичних та соціальних проблем українського суспільства та зміцнить розвиток демократичних інститутів.

Модуль Жана Моне включає 3 навчальні курси для студентів («Вступ до європейської політики: джерела, принципи, цінності», «Політика Європейського Союзу», «Європейська політика для майбутнього: уроки для України»); 3 дидактичні матеріали для курсів та 1 інформаційний посібник «Політична абетка ЄС»; веб-сайт «POLIS: Дослідження принципів та

цінностей європейської політики від Перікла до сучасності»; подкаст «POLIS: принципи та цінності європейської політики від Перікла до сучасності»; 2 рецензовані статті, що ґрунтуватимуться на результатах досліджень, проведених у межах цього проекту; 3 міжнародні конференції, присвячені питанням європейської політики, політики ЄС, української політичної культури та сучасним викликам; 3 панельні дискусії з експертами з України та країн ЄС; воркшоп щодо політики ЄС для представників державних органів влади, місцевого самоврядування, журналістів та медіаекспертів.

ПРО НАПРЯМ ЖАНА МОНЕ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЄС ЕРАЗМУС+

Напрямок Жана Моне в рамках Програми ЄС Еразмус+ у сфері вищої освіти підтримує викладання та дослідження у галузі європейських студій по всьому світу.

Європейські студії охоплюють викладання, навчання та дослідження про Європейський Союз, його історію, цілі, структуру, функції та/або його політику.

Фокусуючись на європейському вимірі, напрям Жана Моне повинен сприяти активному європейському громадянству та основним цінностям Європейського Союзу – повага до гідності людини, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин (Стаття 2 Договору про Європейський Союз).

У випадку політик Європейського Союзу, напрям Жана Моне повинен сприяти поширенню знань про те, як ці політики можуть користуватися щоденним життям громадян ЄС та/або за кордоном, і/або як вони можуть впливати на систему прийняття рішень, у схожих галузях, як на рівні держав-членів, так і за кордоном на національному, регіональному або глобальному рівні. Дуже чіткий зв'язок між темою пропозиції та політикою ЄС та/або європейською темою, на яку вона посилається, повинен бути продемонстрований.

Дії Жана Моне також прагнуть діяти як вектор громадської дипломатії до третіх країн, сприяючи цінностям ЄС та підвищенню видимості того, за що стоїть та що наміряється досягти Європейський Союз.

Напрямок Жана Моне «Викладання та дослідження» повинен:

- сприяти вдосконаленню викладання та досліджень у галузі європейських студій по всьому світу та сприяти кар'єрному зростанню в області європейських студій для наступного покоління;
- сприяти діалогу між академічним світом та суспільством, включаючи рівні місцевого, регіонального, державного та ЄС у прийнятті рішень, державних службовців, акторів громадянського суспільства, представників різних рівнів освіти та медіа;
- створювати знання та інсайти в підтримку прийняття рішень ЄС та зміцнювати роль ЄС в Європі та у глобалізованому світі;
- досягати ширшої аудиторії та поширювати знання про ЄС у широке суспільство (поза академічною та спеціалізованою аудиторією), наближаючи ЄС до громадськості;

- прагнути виступати як вектор громадської дипломатії до країн, що не пов'язані з програмою, просуваючи цінності ЄС та підвищуючи видимість того, заради чого створено Європейський Союз та що він має намір досягти.

Створення проєкту

Напрямок Жана Моне «Викладання та дослідження» повинен бути представлений в одній із таких форм: Модуль, Кафедра, Центр досконалості.

Модулі – це короткі навчальні програми або курси у сфері європейських студій, що пропонуються в закладі вищої освіти. Кожен модуль має мінімальну тривалість 40 навчальних годин на академічний рік протягом трьох років. Модулі можуть зосередитися на одній конкретній дисципліні в рамках європейських студій або мати мультидисциплінарний підхід і, отже, передбачати викладання кількох професорів та експертів. Вони також можуть мати форму коротких спеціалізованих або літніх програм.

Кафедри – це посади викладачів зі спеціалізацією у галузі європейських студій (як описано вище) для університетських професорів тривалістю трьох років. Кафедру Жана Моне займає лише один професор, який надає мінімум 90 навчальних годин на академічний рік. Кафедра також може мати команду для підтримки та покращення її діяльності, включаючи надання додаткових навчальних годин.

Центри досконалості Жана Моне є центрами компетентності та знань з питань Європейського Союзу. Вони повинні об'єднувати експертність та компетентності високорівневих експертів з метою розвитку синергії між різними дисциплінами та ресурсами в європейських студіях (як описано вище), а також створення спільних транснаціональних заходів, забезпечуючи відкритість перед громадянським суспільством. Центри досконалості Жана Моне відіграють велику роль у залученні студентів з факультетів, які зазвичай не займаються питаннями Європейського Союзу, а також спрямовує свою діяльність на взаємодію із політиками, державними службовцями, інституціями громадянського суспільства та широкою громадськістю.

Бенефіціари програми Жана Моне (учасники модулів та кафедр, а також учасники Центрів досконалості) зобов'язані організовувати заходи та події, які забезпечать відкритість перед політиками, державними службовцями, громадянським суспільством та широкою громадськістю.

Джерело: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/jean-monnet-actions/higher-education>

Jean Monnet Module Erasmus+
**“Studies of Principles and Values of European Politics from
Pericles to Modern Times”**
№ 101127113 — POLIS— ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Co-funded by the
European Union

Erasmus+

Jean Monnet
Programme

Національний університет
«Острозька академія»

ПОЛІС

ШКОЛА
ПОЛІТИЧНОЇ
АНАЛІТИКИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»